

İlâhiyatçıların Küreselleşmeye Yaklaşımı (Küreselleşme Üzerine Bir Alan Araştırması)

Kemaleddin TAŞ*

Ramazan UÇAR**

ABSTRACT

This article examines The academicians' views and attitudes about the globalization in the divinity faculties in Turkey. This research have concluded that three main attitudes toward to globalization:

- 1. Supporters of globalization*
- 2. Oppositioners of globalization and*
- 3. People who have not certain idea about globalization.*

Finally, we focused on differenciation of some attitudes and whice factors affect this differenciation.

Keywords: *Globalization, Theolog, attitude, divinity faculty*

1. Problem

Dünya karşı konulmaz bir değişim süreci yaşamaktadır. Yaşanan değişimin hızı toplumların tarihten süzülerek gelen değerlerini tartışmaya açmakta ve bir noktada hırpalamaktadır. Siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda rüşünü ispat etmiş (gelişmiş) ülkeler, bu değişimin yönünü ve hızını kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirebilmekte ve değişime katkıda bulunmaktadır. Ancak, gelişim sürecini tamamlayamayan (az gelişmiş/gelişmekte olan) ülkeler¹, istem içi/dışı bu sürecin bir parçası olmaktan kendilerini alamamaktadırlar. Durum böyle olunca, Türk toplumu da bu süreçten derinden etkilenmekte ve değerler sistemini yeniden gözden geçirme gereği duymaktadır. Çünkü yaşanan değişimin hızı ve yönü toplumun millî, dinî ve geleksel değerlerini sarsmaktadır.

Özellikle az gelişmiş/gelişmekte olan ülkeleri derinden etkileyen bu süreç, daha çok "**Yeni Dünya Düzeni**" veya "**Küreselleşme**" olarak tanımlanmakta ve fiili bir durum olarak karşınızda durmaktadır². Bu fiili duru-

* **Yrd. Doç. Dr.**, Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

** **Arş. Gör.**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- 1 Gelişmekte olan ülkeler ve bunların özellikleri ile ilgili geniş bilgi için bkz. Gencay Şaylan, **Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, Ankara, 1995, s.163 vd.
- 2 Küreselleşme kavramının analizi ile ilgili geniş bilgi bkz. Yusuf Erbay, "**Kavram Olarak Küreselleşme**", **Millî Kültürler ve Küreselleşme**, Konya, 1998, s.145 vd; Nevzat Köseoğlu, "**Küreselleşme ve Millî Hayat Üzerine Notlar**", **Türkiye ve Siyaset**, Ankara, 2001, s.97; Klaus Müler, **Globalisierung**, Bonn, 2002, s.7 vd.

mun, ister bilimsel ve teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak yaşanan olgusal bir olay olarak nitelensin isterse de ideolojik bir unsur olarak ele alın- sını ulus/millî devletleri olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir³. Bu noktada tercih edilecek üç yol ortaya çıkmaktadır. Birincisi; bu sürecin doğal bir üyesi olarak değişimin sürüklediği yönde hareket etmek. İkincisi; dünyanın yaşa- mış olduğu bu sürecin dışında kalarak -ne kadar mümkünse- içine kapan- mak. Üçüncüsü ise; siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda gelişim hı- zını en üst düzeye çıkararak değişime yön vermek ve katkıda bulunmak. Bu bağlamda, yukarıda ifade edilen yollardan hangisinin takip edilmesinin bel-irlenmesinde ve küreselleşme ile ilgili, ülke menfaatlerimiz açısından en sağlıklı duruşun nasıl olacağı hususunda genelde Türk aydınlarına, özelde de ilâhiyatçı aydınlara büyük görevler düşmektedir.

Türk aydını bu sürecin farkına varmış ve yakından takip etmektedir. Ancak her alanda olduğu gibi bu konuda da bir fikir birliğinden söz etmek mümkün değildir. Çünkü, bugün dahi Türk aydını geçmişiyile hesaplaşama- mış, gelecekle ilgili planlarını yapamamış ve toplumdan kopuk bir profil çizmektedir⁴. Her alanda olduğu gibi bu durumun yansımalarını toplu- mun dinî ve sosyal hayatına yön vermesi gereken ilâhiyatçı aydınlar da görmek mümkündür. Türk dinî hayatındaki yapılanmalar göz önüne getiri- lecek olursa bu husus daha iyi şekilde anlaşılabilir⁵. Her ne kadar durum böyle olsa da, özellikle son yıllarda ilâhiyatçı aydınların toplumla kaynaşmanın gereğini hissettiklerini, biraz olsun üzerlerine düşen görev ve sorumluluğun bilincine vardıklarını gözlemlemek ümit verici bir geli-ş- medir. Dünyada ve özelde Türkiye'de yaşanan değişim sürecine ilâhiyatçı- ların ilgisiz kalmasını düşünmek mümkün değildir. Çünkü yaşanan süreç, Türk toplumunun dinî hayatını da derinden etkilemektedir⁶. Dolayısıyla ilâhiyatçıların küreselleşme ile ilgili tutumları ayrıca önem kazanmaktadır.

Şu halde, bu araştırmanın temel problemini şöyle ifade edebiliriz: **ilâhiyat- çıların küreselleşmeye bakış açıları nasıldır ve küreselleşmeye yönelik tutumlarının oluşmasında hangi faktörler etkilidir?**

Küreselleşme, fiili bir durum olarak özellikle ülkemizde son zamanlarda üzerinde fikir üretilen, lehinde ve aleyhinde görüşlerin olduğu konuların ba- şında gelmektedir. Bu noktada Türk aydını belli argümanlardan hareket et-mekte ve yaklaşımını ortaya koymaktadır. Ancak bu argümanların yirmi bi- rinci yüzyıl Türk toplumunun ihtiyaçlarına cevap verebilirliği ve Türk toplu-

3 Erol Manisalı, *Yirmi Birinci Yüzyılda Küresel Kısaç-Küreselleşme, Ulus-Devlet ve Türkiye*, İstanbul, 2001, s.10 vd.

4 Hüsnüye C. Tatar, *Batı Medeniyeti ve Cumhuriyet Dönemi Türk Aydını*, *Türk Yurdu Dergisi*, Ankara 1998, C. 18, S. 127-128, s.148.

5 Bugün Türkiye'de toplumun dinî hayatına yön veren ve şekillendiren olguların neler olduğu ve yapılanmanın ne şekilde cereyan ettiği herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bu yapılan- ma içinde ilâhiyatçı aydın, kendi yerinin neresi olduğunu ve etkinliğinin derecesini sorgu- lamalı ve yapacağı çalışmaları yeniden gözden geçirmelidir.

6 Türk Toplumunun yaşadığı değişim süreci ve bunun dini ve kültürel hayata etkileri ile ilgili bkz. Ünver Günay, *Türk Toplumunu, Değişim, Din, Kültür ve Medeniyet*, *Türk Yurdu Der- gisi*, Ankara 1998, C. 18, S. 127-128, s.16.

munun bu argümanlara ne kadar değer atfettiği konusu üzerinde durulmamaktadır. Dolayısıyla ileri sürülen fikirler, toplumsal temellerinin olup olmasına bakılmadan kesin doğrular olarak kabul edilmektedir. Bu noktada halk-aydın kopukluğu gündeme gelmekte ve sosyal dayanaktan mahrum fikirler ortaya çıkmakta veya topluma yön vermesi gereken düşünceler havada kalmaktadır. Bu itibarla halk-aydın bütünleşmesi sağlanamamaktadır⁷.

Türk toplumunda göze çarpan bu halk-aydın kopukluğu ilâhiyat alanında bir nebze olsun giderilmiş görünmektedir. Bu bakımdan, toplumun dinî hayatına önemli ölçüde yön veren ilâhiyatçı aydınların görüşlerinin ele alınıp tahlil edilmesi, bir noktada toplumun küreselleşme olgusu ile ilgili yaklaşımlarının ortaya konmasında bize ipuçları verecektir.

2-Araştırmanın Varsayımları

Araştırma ile ilgili olarak şu varsayımları sıralayabiliriz.

·İlâhiyatçıların çalışmakta oldukları üniversiteye göre küreselleşme ile ilgili görüşleri farklılık göstermektedir.

·İlâhiyatçıların küreselleşmeye yönelik tutumlarını, buldukları yaş dönemi etkilemektedir.

·İlâhiyatçıların yerleşim birimi olarak doğum yerleri küreselleşmeye yönelik tutumlarının farklılaşmasına sebep olmaktadır.

·İlâhiyatçıların bölge olarak doğdukları yer küreselleşmeye bakış açılarına yansımaktadır.

·İlâhiyatçıların akademik unvanlarına göre küreselleşmeye bakışları farklılaşmaktadır.

·İlâhiyatçıların ihtisas alanları, küreselleşme ile ilgili yaklaşımlarını etkileyen önemli bir faktördür.

3-Yöntem

Bu araştırma, ilâhiyatçıların küreselleşme ile ilgili tutum düzeylerini, bağımsız değişkenler çerçevesinde ele almayı, bir farklılaşmanın olup olmadığını incelemeyi hedeflemektedir. Araştırmanın problemi çerçevesinde esas kısımda "karşılaştırmalı türden ilişkisel tarama modeli" tekniğinden istifade edilmiştir. İki yada daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve derecesini tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelinde, aralarında fark aranacak değişkenler tekil taramalarda olduğu gibi ayrı ayrı sembolleştirilmeli ve ilişkisel taramaya imkan verir cinsten olmalıdır⁸. Bu yöntemle elde edilmesi düşünülen bulgular, araştırmanın örneklemini üzerinden çeşitli veri toplama araçları yardımıyla toplanır ve problem doğrultusunda mevcut durum olduğu gibi yansıtılır⁹.

Araştırma tek faktörlü olarak planlanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni "İlâhiyatçıların Küreselleşme İle İlgili Tutum Düzeyleri", bağımsız değiş-

7 Bkz. Kemaleddin Taş, "Fildişi Kulenin Sâkinleri: Türk Aydını", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Mayıs 2002, S.185, s.14-16.

8 Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara, 1994, s.81.

9 A.g.e, s.77.

kenleri ise "görev yeri, yaş, yerleşim birimi olarak doğum yeri, bölge olarak doğum yeri, unvan, ihtisas alanı"dr.

3.1-Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, Türkiye'deki İlahiyat Fakülteleri'nde görev yapan öğretim elemanlarıdır.

Araştırmada, evreni yansıtabilecek nitelikte, tesadüfi örnekleme tekniğiyle bir örneklem oluşturulmuş, örnekleme yapılırken ana kitlede yer alan farklılaşmaların göz önünde bulundurulmasından¹⁰, her tabakanın ana kitle içindeki oranına göre katılımının sağlanmasından¹¹, ibaret olan "kota örnekleme" tekniği uygulanarak veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi olmak üzere üç merkez örneklem olarak seçilmiştir. Örneklem seçilirken fakültelerin bulunduğu şehirler, öğretim elemanlarının yapısı ve kuruluş yılları göz önünde bulundurulmuştur. Fakültelerde bulunan akademisyen sayıları da dikkate alınarak araştırmanın 200 denek üzerinde yapılmasına karar verilmiş, ancak cevapsız, eksik ve geri dönmeyen anket formları ile birlikte 162 katılımcının cevaplandığı anketler analize tabi tutulmuştur.

3.2-Veri Toplama Aracının Hazırlanması

Araştırmada bilgilerin toplanacağı sosyal kesit tespit edildikten sonra bu bilgilerin nasıl toplanacağını ortaya konması gerekmektedir. Bilgi toplama aracı doğru bir şekilde hazırlanmalı ki, elde edilen veriler de sağlıklı olabilir. Bu çerçevede anket formu hazırlanırken bilimsel araştırma teknikleri ile ilgili çalışmalardan istifade edilmiş, özellikle de alan araştırmalarında dikkat edilmesi gereken hususlar göz önünde bulundurulmuştur.

Hazırlanan anket formu uygulamaya geçilmeden önce, deneklere sorulacak soruların amaca uygun olup olmadıklarının tespit edilmesi ve soruların anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla, örnekleme temsil gücüne sahip küçük bir grup üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Buna göre amaca uygun veri toplamada problemleri görülen sorularla, anlaşılmasında güçlük çekilen ifadeler üzerinde gerekli değişiklikler yapılmış, eksiklikler giderilmiştir.

Bu uygulama ve alınan tepkilerden de yararlanılarak deneklerin olgusal kimlikleri ile tutumları arasında ilişkilerin tespit edilebilmesi için "kişisel bilgi anketi" oluşturulmuştur. İlahiyatçıların küreselleşme ile ilgili tutumlarına etki edeceği düşünülen ve bunlar arasındaki farkın tespit edilmesi için "bağımsız değişken" olarak hazırlanan 6 soru yer almıştır.

İlahiyatçıların küreselleşme ile ilgili tutumlarını ortaya koyabilmek ve bunların bağımsız değişkenlerle olan ilişkilerini tespit edebilmek için likert tipi 20 sorudan ibaret "Küreselleşmeye Yönelik Tutum Ölçeği" geliştirilmiştir. Ölçeklerde her madde için "Tamamen katılıyorum", "Katılıyorum", "Kararsızım", "Katılmıyorum", "Hiç katılmıyorum" olmak üzere beş seçenek sunulmuştur. De-

¹⁰ Zeki Arslantürk, *Araştırma Metod ve Teknikleri*, İstanbul, 2001, s.108.

¹¹ Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, Ankara, 2001, s.110.

nekler küreselleşme ile ilgili tutumlarını bu beş seçenekten birini işaretleyerek ortaya koymuşlardır.

İlâhiyatçıların küreselleşme ile ilgili tutumlarını tespit etmek için hazırlanan ölçekte olumlu maddelerde "Tamamen Katılıyorum" tercihine 5, "Katılıyorum" tercihine 4, "Kararsızım" tercihine 3, "Katılmıyorum" tercihine 2, "Hiç Katılmıyorum" tercihine 1 puan verilmiştir. Olumsuz maddelerde ise, "Tamamen Katılıyorum" tercihine 1, "Katılıyorum" tercihine 2, "Kararsızım" tercihine 3, "Katılmıyorum" tercihine 4, "Hiç Katılmıyorum" tercihine 5 puan verilmiştir. Her deneyin, işaretlediği seçeneklerden yola çıkılarak küreselleşme ile ilgili toplam tutum puanları hesaplanmıştır. Bu bağlamda küreselleşme ile ilgili tutum ölçeğinden alınabilecek en yüksek puanın (20X5=100), en düşük puanın ise (20X1=25) olduğu anlaşılmaktadır.

Tutum ölçeklerinde en önemli husus, tutum cümlelerinin iyi seçilmesi, alandaki uzmanlarla görüşülmesi ve ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik testlerinin yapılmasıdır¹². Doğal olarak geçerlik ve güvenilirlik testleri yapılmaması ölçekler ile elde edilen veriler ve bu veriler vasıtasıyla ulaşılan sonuçlar hatalı ve eksik olabilir¹³. Bu tür yanlışlardan kurtulmak için geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik kontrolleri yapılmıştır.

3.3-Veri Toplama Aracının Geçerlik ve Güvenirliği

Anket formu içerisinde ilâhiyatçıların küreselleşme ile ilgili tutumlarını belirlemeye yönelik ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik testleri, anket çalışmasına geçmeden önce yapılan "ön uygulama" üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Geliştirilen ölçeğin tek bir yapıyı ölçüp ölçmediğini kontrol etmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, ölçekte yer alan maddelerin birbiriyle oldukça ilişkili, orta derecede ilişkili veya çok az ilişkili olduklarını gösterir¹⁴. Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre maddelerin yük değerleri tespit edilmiş, buna göre yük değerinde taban .40 olarak alınmıştır. Dolayısıyla birinci faktör yük değeri .40 dan düşük olan maddeler; "*Küreselleşme, yeni dünya düzenine geçişin önemli bir merhalesidir: .33*", "*Küreselleşme, bu zamana kadar yaşam alanı bulamayan alt kültürlerin yeniden canlanmasına vesile olacaktır: -4.50E-02*", "*Türkiye'de hükümetler tarafından tercih edilen siyasi ve ekonomik politikalar, küreselleşme olgusunun önünü açmaktadır: -33*" ölçekten çıkarılmıştır.

Ölçekte yer alan maddelerin ayırt etme gücünü tespit etmek ve ölçeğin güvenilirliğini gözlemlemek için, tek tek maddelere verilen tepkiler ile ölçeğin toplam puanı arasındaki ilişki pearson korelasyon tekniği ile hesaplanmış, ölçeğin güvenilirliği için de Cronbach Alpha iç tutarlık kat sayısı kullanılmıştır.¹⁵

12 A.g.e., s. 115vd. Ayrıca bkz. Kayhan Mutlu, "*Bir Dindarlık Ölçeği (Sosyoloji'de Yöntem Üzerine Bir Tartışma)*"; **İslami Araştırmalar Dergisi**, Ankara, 1989, C.III, S.4, s.195.

13 Balcı, s.115-117; Arslantürk, s.115-116; Mutlu, s.195-197.

14 Balcı, s.274,275. Faktör analizi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Walter R. Borg- Meredith d. Gall, **Educational an Introduction**, Fourth Edition, Longman Inc., New York, 1983, s.613-616.

15 A.g.e., s.284,285.

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutum Ölçeğinin Faktör ve Madde Analizi

Ölçek Maddeleri	Birinci Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Küreselleşme bir ideolojidir.	.46	.43
Batı, Küreselleşme adı altında kendi medeniyetini diğer toplumlara empoze etmektedir.	.91	.90
Küreselleşme, kapitalizmin bir uzantısı olarak dünyaya hükmetmenin yeni versiyonudur.	.87	.84
Küreselleşme, tabii bir gelişim olmaktan ziyade Batının kendi çıkarları için uyguladığı bir programdır.	.84	.82
Küreselleşme, tek kutuplu dünya düzeninin temellendirilmesi anlayışının kılıfıdır.	.88	.86
Küreselleşmenin amacı kendine alternatif olarak gördüğü "milli devletleri" ve "milli kültürleri" zaafa uğratmak ve ortadan kaldırmaktır.	.87	.85
Küreselleşme adı altında dünyaya Hıristiyan değerleri sunulmaya çalışılmaktadır.	.87	.85
Küreselleşme ile beraber devletlerin, özelde Türkiye'nin egemenlik hakları ve bağımsızlığı tehlike altına girmektedir.	.87	.85
Küreselleşme toplumların milliyetçilik duygularını erozyona uğratmaktadır.	.60	.57
Küreselleşmenin yıkıcı etkilerinden korunmak için en geçerli yol, milli kimliğimizin hayata geçirilmesi ve muhafaza edilmesidir.	.63	.60
Küreselleşme, Türk toplumunun dini hayatında önemli yozlaşmalara sebep olmaktadır.	.57	.53
Küreselleşme olgusunun dışında kalmak, dünya ile entegrasyon açısından önemli sıkıntıları da beraberinde getirir.	.63	.57
Küreselleşme, bireylerin çıkarlarının korunması ve haklarının geliştirilmesine imkan tanıyan bir süreçtir.	.79	.75
Küreselleşme, özgürlüğün diğer adıdır.	.70	.66
Küreselleşme, dünyada yaşanan eşitsizliklerin ve haksızlıkların ortadan kalkmasına imkan sağlayacaktır.	.63	.58
Küreselleşme sayesinde İslam'ın evrensel değerleri dünyaya sunulabilecektir.	.73	.68
Küreselleşme ile beraber tüm evrensel hukuki değerler dünyaya yayılacaktır.	.76	.72

Küreselleşme, tabii ve kaçınılmaz bir süreçtir. Dolayısıyla Türk toplumunun buna ayak uydurması gerekir.

.62 .57

Türkiye, Batı tarafından empoze edilen ve arka planında küreselleşme olan politikaları ve uygulamaları bırakmalıdır.

.77 .73

Türkiye, küreselleşme olgusunun yıkıcı etkilerinden korunmak için gerekli ekonomik, sosyal ve siyasi stratejilerini vakit kaybetmeden geliştirmeli ve uygulamaya koymalıdır.

.44 .41

Açıklanan Varyans= % 54
Alfa= .95

Örneklem grubunun küreselleşme ile ilgili tutumlarını ölçmek için geliştirilen ve 20 maddeden oluşan ölçeğin faktör analizi sonuçları incelendiğinde, maddelerin birinci faktör yük değerlerinin .44 ile .91 arasında değiştiği görülmektedir. Maddelerin yük değerlerinin oldukça yüksek olması, maddelerin birbiriyle yakın ilişkili olduğunu, amaçlanan yapıyı ölçtüğünü göstermektedir. Faktörün tek başına açıkladığı varyans ise %54'tür. Ayrıca her maddenin katılımcıları ayırt etme derecesini incelemek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde-toplam korelasyonlarının .41 ile .90 arasında olduğu gözlenmektedir. Bu bulgular da, geliştirilen "küreselleşmeye yönelik tutum ölçeği" maddelerinin ayırt edici özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirlik kat sayısı Alfa ise .95'tir. Bu sonuç, ölçeğin güvenilirliğinin bir ifadesidir. Tüm bu bulgular birlikte ele alındığında geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu ifade edilebilir.

3.4-Verilerin Analizi

Anket tekniği ile toplanan verilerin çözümlenmesinde, bilgisayar ortamında SPSS istatistiksel paket programı kullanılmıştır.

Verilerin analizinde ise; yüzde ve frekans dağılımı, aritmetik ortalama, varyans analizi (Anova) ve Lsd Post-hoc çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır.

Söz konusu test işlemlerinde manidarlık (anlamlılık, önemlilik) düzeyi .05 olarak alınmıştır.

4-Araştırmanın Bulguları ve Yorumlar

Bu başlık altında, yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda örneklem grubunun olgusal kimliği, ilâhiyatçıların küreselleşmeye bakışına etki eden faktörler ve ilâhiyatçıların küreselleşmenin çeşitli boyutları ile ilgili tutumları hakkında açıklama ve yorumlarda bulunulacaktır.

4.1-Örneklem Grubunun Olgusal Kimliği

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturan, örneklem grubunun olgusal kimlikleri, aşağıda sıralanan tablolarda gösterilmiştir.

4.1.1-Örnekleme Grubunun Görev Yeri

Görev Yeri	N	%
Ankara Üniversitesi	90	55.5
Süleyman Demirel Üniversitesi	44	27.2
Fırat Üniversitesi	28	17.3
Toplam	162	100.0

Tabloda görüldüğü gibi, örneklem grubundaki 162 kişinin %55.5'ni Ankara Üniversitesinde, %27.2'sini Süleyman Demirel Üniversitesinde, %17.3'nü ise Fırat Üniversitesinde görev yapan öğretim elemanları oluşturmaktadır.

4.1.2-Örnekleme Grubunun Yaşı

Yaş	N	%
20-30	27	16.7
31-40	80	49.4
41-50	47	29.0
51-60	6	3.7
61 ve üstü	2	1.2
Toplam	162	100.0

Örnekleme grubunda, 20-30 yaş arasındakiler %16.7, 31-40 yaş arasındakiler %49.4, 41-50 yaş arasındakiler %29.0, 51-60 yaş arasındakiler %3.7, 61 ve yukarı yaşlardakiler ise %1.2 oranında temsil edilmektedir.

4.1.3-Örnekleme Grubunun Yerleşim Birimi Olarak Doğum Yeri

Yerleşim Birimi	N	%
Büyükşehir	17	10.5
İl	27	16.7
İlçe	47	29.0
Kasaba	7	4.3
Köy	64	39.5
Toplam	162	100.0

Yukarıdaki tabloya bakıldığında örneklem grubundaki kişilerin %10.5'nin Büyükşehirlerde, %16.7'sinin il merkezlerinde, %29.0'unun ilçelerde, %4.3'nün kasabalarda, %39.5'nin ise köylerde doğdukları anlaşılmaktadır.

4.1.4-Örneklem Grubunun Bölge Olarak Doğum Yeri

Bölgeler	N	%
Akdeniz	29	17.9
Doğu Anadolu	28	17.3
Ege	22	13.6
Güney Doğu Anadolu	10	6.2
İç Anadolu	47	29.0
Karadeniz	22	13.6
Marmara	4	2.4
Toplam	162	100.0

Tablodan da anlaşılacağı gibi, örneklem grubunun bölge olarak doğum yerlerine bakıldığında, %17.9'unun Akdeniz Bölgesi'nde, %17.3'nün Doğu Anadolu Bölgesi'nde, %13.6'sının Ege Bölgesi'nde, %6.2'sinin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, %29.0'unun İç Anadolu Bölgesi'nde, %13.6'sının Karadeniz Bölgesi'nde ve %2.4'nün de Marmara Bölgesi'nde doğmuş oldukları görülmektedir.

4.1.5-Örneklem Grubunun Unvanı

Unvan	N	%
Öğretim Görevlisi	16	9.9
Araştırma Görevlisi	79	48.7
Yrd. Doç. Dr.	34	21.0
Doç. Dr.	21	13.0
Prof. Dr.	12	7.4
Toplam	162	100.0

İlâhiyat fakültelerinde görev yapan öğretim elemanları unvanlarına göre sınıflandırdıklarında, öğretim görevlileri %9.9, araştırma görevlileri %48.7, yardımcı doçentler %21.0, doçentler %13.0, profesörler ise %7.4 oranında örnekleme yer almıştır.

4.1.6-Örneklem Grubunun İhtisas Alanı

İhtisas Alanı	N	%
Tefsir	10	6.2
Hadis	12	7.4
Kelam	9	5.6
Tasavvuf Tarihi	3	1.9
İslam Hukuku	11	6.8
İslam Tarihi	15	9.3
Mezhepler Tarihi	11	6.8
İslam Sanatları Tarihi	4	2.5

İslam Felsefesi	13	8.0
Din Felsefesi	9	5.6
Felsefe Tarihi	9	5.6
Dinler Tarihi	11	6.8
Din Eğitimi	10	6.2
Din Sosyolojisi	13	8.0
Din Psikolojisi	3	1.9
Türk Din Musikisi	2	1.2
Arap Dili ve Belagatı	11	6.8
Türk-İslam Edebiyatı	4	2.5
Mantık	2	1.2
Toplam	162	100.0

İlahiyat fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının örneklem grubundaki branşlarına göre dağılımlarına baktığımızda, %6.2'sinin Tefsir, %7.4'nün Hadis, %5.6'sının Kelam, %1.9'nun Tasavvuf Tarihi, %6.8'inin İslam Hukuku, %9.3'nün İslam Tarihi, %6.8'inin İslam Mezhepleri Tarihi, %2.5'nin İslam Sanatları Tarihi, %8.0'nin İslam Felsefesi, %5.6'sının Din felsefesi, %5.6'sının Felsefe Tarihi, %6.8'inin Dinler Tarihi, %6.2'sinin Din Eğitimi, %8.0'nin Din Sosyolojisi, %1.9'unun Din Psikolojisi, %1.2'sinin Türk Din Musikisi, %6.8'inin Arap Dili ve Belagatı, %2.5'nin Türk İslam Edebiyatı ve %1.2'sinin Mantık Anabilim Dallarında görev yaptıkları görülmektedir.

4.2-İlahiyatçıların Küreselleşmeye Bakışına Etki Eden Faktörler

İlahiyat fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının küreselleşmeye yönelik tutumlarının ne düzeyde olduğu ve küreselleşmeye yönelik tutumların değişik şahsî özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı, "Küreselleşmeye Yönelik Tutum Ölçeği"nden elde edilen veriler vasıtasıyla ölçülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, ilahiyatçıların küreselleşmeye bakışına etki eden faktörleri tespit etmek amacıyla, araştırmanın bağımlı değişkeni olan küreselleşmeye yönelik tutumlara sahip olma düzeylerinin, bağımsız değişkenlere (görev yeri, yaş, yerleşim birimi olarak doğulan yer, bölge olarak doğum yeri, unvan ve ihtisas alanı) göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin elde edilen bulgular analize tabi tutulmuş ve yorumlanmıştır.

4.2.1-Görev Yerine Göre Küreselleşmeye Yönelik Tutumlar

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların Görev Yerine Göre Betimsel İstatistikleri

Görev Yeri	N	X	S
Ankara Üniversitesi	90	47.43	15.76
S.Demirel Üniversitesi	44	49.79	14.81
Fırat Üniversitesi	28	41.21	15.02
Toplam	162	47.00	15.55

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların Görev Yerine Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalama	F	Gruplararası Anlamlı Fark
Gruplar arası	1298.027	2	649.013	2.741*	2-3**
Grup içi	37651.973	159	236.805		
Toplam	38950.000	161			

*p. < .05

**1-Ankara Üniversitesi, 2-Süleyman Demirel Üniversitesi, 3-Fırat Üniversitesi

Tablolarda verilen bulgular birlikte incelendiğinde, küreselleşmeye yönelik tutumların görev yerine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. [$F_{(2;159)}=2.741, p<.05$]

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırmaya göre, Süleyman Demirel Üniversitesi'nde görev yapan ilâhiyatçılar küreselleşmeye yönelik en olumlu tutum düzeyine ($X=49.79$), Fırat Üniversitesi'nde görev yapan ilâhiyatçılar ise küreselleşmeye karşı en olumsuz tutum düzeyine ($X=41.21$) sahiptirler. Ankara Üniversitesi ($X=47.43$) ile Süleyman Demirel Üniversitesi'nin ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur.

4.2.2-Yaşa Göre Küreselleşmeye Yönelik Tutumlar

Tablo - Küreselleşmeye Yönelik Tutumların Yaşa Göre Betimsel İstatistikleri

Yaş	N	X	S
20-30	27	48.33	13.40
31-40	80	45.67	14.67
41-50	47	47.14	16.33
51-60	6	56.83	26.10
61 ve üstü	2	49.00	28.28
Toplam	162	47.00	15.55

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların Yaşa Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalama	F	Gruplararası Anlamlı Fark
Gruplar arası	777.659	4	194.415	.800*	-
Grup içi	38172.341	157	243.136		
Toplam	38950.000	161			

*p. > .05

Tablolarda verilen bulgular birlikte incelendiğinde, küreselleşmeye yönelik tutumların yaşa göre farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. [$F_{(4;157)} = .800, p > .05$]

Görüldüğü gibi yaş grupları ile küreselleşmeye yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark gözükmemektedir. Dolayısıyla ilâhiyat fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının küreselleşmeye bakışını yaş düzeyleri etkilememektedir

4.2.3-Yerleşim Birimi Olarak Doğum Yerine Göre Küreselleşmeye Yönelik Tutumlar

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların Yerleşim Birimi Olarak Doğum Yerine Göre Betimsel İstatistikleri

Yerleşim Birimi	N	X	S
Büyükşehir	17	45.52	14.30
İl	27	44.25	12.97
İlçe	47	49.00	17.28
Kasaba	7	46.57	17.19
Köy	64	47.12	15.61
Toplam	162	47.00	15.55

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların Yerleşim Birimi Olarak Doğum Yerine Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalama	F	Gruplararası Anlamlı Fark
Gruplar arası	429.865	4	107.466	.438*	-
Grup içi	38520.135	157	245.351		
Toplam	38950.000	161			

* $p > .05$

Tablolarda verilen bulgular birlikte ele alındığında küreselleşmeye yönelik tutumların yerleşim birimi olarak doğum yerine göre farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. [$F_{(4;157)} = .438, p > .05$]

Yapılan analizler sonucunda yerleşim birimi olarak doğum yerine göre küreselleşmeye yönelik tutumlarda, gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu bakımdan, ilâhiyat fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının yerleşim birimi olarak doğdukları yerin, küreselleşmeye bakış açılarında önemli bir faktör olmadığı anlaşılmaktadır.

4.2.4-Bölge Olarak Doğum Yerine Göre Küreselleşmeye Yönelik Tutumlar

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların Bölge Olarak Doğum Yerine Göre Betimsel İstatistikleri

Bölge	N	X	S
Akdeniz	29	45.86	16.59
Doğu Anadolu	28	44.96	15.01
Ege	22	48.00	13.27
G.Doğu Anadolu	10	66.40	17.06
İç Anadolu	47	46.02	15.65
Karadeniz	22	43.86	11.89
Marmara	4	44.25	10.87
Toplam	162	47.00	15.55

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların Bölge Olarak Doğum Yerine Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalama	F	Gruplararası Anlamlı Fark
Gruplar arası	4230.868	6	705.145	3.148*	1-4, 2-4, 3-4, 4-5
Grup içi	34719.132	155	223.994		4-6, 4-7**
Toplam	38950.000	161			

*p.<.05

** 1-Akdeniz Bölgesi, 2-Doğu Anadolu Bölgesi, 3-Ege Bölgesi, 4-G.Doğu Anadolu Bölgesi, 5-İç Anadolu Bölgesi, 6-Karadeniz Bölgesi 7-Marmara Bölgesi.

Tablolarda verilen bulgular birlikte ele alındığında, küreselleşmeye yönelik tutumların bölge olarak doğum yerine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. [$F_{(6;155)} = 3.148$, $p < .05$]

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırmaya göre, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde doğanlar Akdeniz, Doğu Anadolu, Ege, İç Anadolu, Karadeniz ve Marmara Bölgesi'ndekilere göre küreselleşmeye yönelik farklı tutumlara sahiptirler.

Bölge olarak doğum yerine göre küreselleşmeye yönelik en olumlu tutumlara Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumluların ($X=66.40$), en olumsuz tutumlara ise Karadeniz Bölgesinde doğanların ($X=43.86$) sahip olduğu görülmektedir.

4.2.5-Unvana Göre Küreselleşmeye Yönelik Tutumlar

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların Unvana Göre Betimsel İstatistikleri

Unvan	N	X	S
Öğretim Görevlisi	16	54.00	17.10
Araştırma Görevlisi	79	47.16	14.58
Yrd. Doç. Dr.	34	47.44	17.86
Doç. Dr.	21	44.47	14.17
Prof. Dr.	12	39.75	13.00
Toplam	162	47.00	15.55

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların Unvana Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalama	F	Gruplararası Anlamlı Fark
Gruplar arası	1557.269	4	389.317	1.635*	1-5**
Grup içi	37392.731	157	238.70		
Toplam	38950.000	161			

*p. < .05

** 1-Öğretim Görevlisi, 2-Araştırma Görevlisi, 3-Yrd.Doç.Dr., 4-Doç.Dr., 5-Prof. Dr.

Tablolarda verilen bulgular birlikte ele alındığında küreselleşmeye yönelik tutumların unvana göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. [$F_{(4;157)} = 1.635, p < .05]$

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırmaya göre, ilâhiyat fakültelelerinde öğretim görevlisi olarak çalışanlar küreselleşmeye karşı en olumlu ($X=54.00$), profesör unvanına sahip olanlar ise en olumsuz ($X=39.75$) tutum puanına sahiptirler. Diğer unvanların ortalama puanları birbirlerine yakın düzeydedir.

4.2.6-İhtisas Alanı Göre Küreselleşmeye Yönelik Tutumlar

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların İhtisas Alanına Göre Betimsel İstatistikleri

İhtisas Alanı	N	X	S
Tefsir	10	46.30	14.90
Hadis	12	42.50	13.99
Kelam	9	49.44	12.99
Tasavvuf Tarihi	3	54.66	14.84
İslam Hukuku	11	47.09	13.78

İslam Tarihi	15	46.20	16.49
İslam Mezhepleri Tarihi	11	45.45	10.90
İslam Sanatları Tarihi	4	43.25	22.02
İslam Felsefesi	13	41.15	12.26
Din Felsefesi	9	45.88	16.95
Felsefe Tarihi	9	46.33	17.22
Dinler Tarihi	11	39.27	13.57
Din Eğitimi	10	54.70	16.18
Din Sosyolojisi	13	43.92	19.15
Din Psikolojisi	3	56.66	13.79
Türk Din Musikisi	2	34.00	4.24
Arap Dili ve Belagatı	11	64.45	12.70
Türk İslam Edebiyatı	4	50.25	18.83
Mantık	2	42.50	6.36
Toplam	162	47.00	15.55

Tablo-Küreselleşmeye Yönelik Tutumların İhtisas Alanına Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalama	F	Gruplararası Anımlı Fark
Gruplararası	6454.795	18	358.600	1.578*	1-17, 2-17, 3-17, 5-17, 6-17, 7-17, 8-17, 9-17, 10-17, 11-17, 12-17, 14-17, 16-17, 9-13, 12-13**
Grup içi	32495.205	143	227.239		
Toplam	38950.000	161			

*p. < .05

**1-Tefsir, 2-Hadis, 3-Kelam, 4-Tasavvuf Tarihi, 5-İslam Hukuku, 6-İslam Tarihi, 7-İslam Mezhepleri Tarihi, 8-İslam Sanatları Tarihi, 9-İslam Felsefesi, 10-Din Felsefesi, 11-Felsefe Tarihi, 12-Dinler Tarihi, 13-Din Eğitimi, 14-Din Sosyolojisi, 15-Din Psikolojisi, 16-Türk Din Musikisi, 17-Arap Dili ve Belagatı, 18-Türk İslam Edebiyatı, 19-Mantık.

Tablolarda verilen bulgular birlikte ele alındığında küreselleşmeye yönelik tutumların ihtisas alanına göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. [$F_{(18;143)} = 1.578, p < .05$]

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırmaya göre, küreselleşmeye karşı en olumlu tutumlara Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalında görev yapan öğretim elemanları ($X=64.45$) sahiptir ve diğer branşların çoğunluğu ile arala-

kimliğimizin hayata geçirilmesi ve muhafaza edilmesidir.	66	40.7	59	36.4	10	6.2	20	12.3	7	4.3
Küreselleşme, Türk toplumunun dini hayatında önemli yozlaşmalara sebep olmaktadır.	48	29.6	63	38.9	12	7.4	35	21.6	4	2.5
Küreselleşme olgusunun dışında kalmak, dünya ile entegrasyon açısından önemli sıkıntıları da beraberinde getirir.	21	13.0	69	42.6	18	11.1	42	25.9	12	7.4
Küreselleşme, bireylerin çıkarlarının korunması ve haklarının geliştirilmesine imkan tanıyan bir süreçtir.	5	3.1	45	27.8	29	17.9	66	40.7	17	10.5
Küreselleşme, özgürlüğün diğer adıdır.	3	1.9	17	10.5	17	10.5	88	54.3	37	22.8
Küreselleşme, dünyada yaşanan eşitsizliklerin ve haksızlıkların ortadan kalkmasına imkan sağlayacaktır.	3	1.9	20	12.3	15	9.3	84	51.9	40	24.7
Küreselleşme sayesinde İslam'ın evrensel değerleri dünyaya sunulabilecektir.	9	5.6	40	24.7	22	13.6	62	38.3	29	17.9
Küreselleşme ile beraber tüm evrensel hukuki değerler dünyaya yayılacaktır.	7	4.3	31	19.1	21	13.0	78	48.1	25	15.4
Küreselleşme, tabii ve kaçınılmaz bir süreçtir. Dolayısıyla Türk toplumunun buna ayak uydurması gerekir.	15	9.3	54	33.3	19	11.7	62	38.3	12	7.4
Türkiye, Batı tarafından empoze edilen ve arka planında küreselleşme olan politikaları ve uygulamaları bırakmalıdır.	30	18.5	63	38.9	30	18.5	35	21.6	4	2.5
Türkiye, küreselleşme olgusunun yıkıcı etkilerinden korunmak için gerekli ekonomik, sosyal ve siyasi stratejilerini vakit kaybetmeden geliştirmeli ve uygulamaya koymalıdır.	87	53.7	57	35.2	7	4.3	11	6.8	0	0.0

Yukarıdaki tabloda yer alan verileri incelediğimizde, örneklem grubundaki ilâhiyatçıların büyük bir çoğunluğu; "Küreselleşmenin bir ideoloji olduğunu" (%74.1) [*kararsız kalanlar: %8.6, aksi görüşte olanlar: %17.3*], "Batının küreselleşme adı altında kendi medeniyetini diğer toplumlara empoze ettiğini" (%81.5) [*kararsız kalanlar: %3.7, aksi görüşte olanlar: %14.8*], "Küreselleşmenin kapitalizmin bir uzantısı olarak dünyaya hükmetmenin yeni versiyonu olduğunu" (%77.1) [*kararsız kalanlar: %4.9, aksi görüşte olanlar: %18.0*], "Küreselleşmenin tabii bir gelişim olmaktan ziyade Batının kendi çıkarları için uyguladığı bir program özelliğini taşıdığını" (%74.7) [*kararsız kalanlar: %6.2, aksi görüşte olanlar: %19.1*], "Küreselleşmenin tek kutuplu dünya düzeninin temellendirilmesi anlayışının kılıfı olduğunu" (%74.7) [*kararsız kalanlar: %8.0, aksi görüşte olanlar: %17.3*], "Küreselleşmenin kendi

ne alternatif olarak gördüğü "milli devletleri" ve "milli kültürleri" zaafa uğratmayı ve ortadan kaldırmayı amaçladığını"(%67.9) [*kararsız kalanlar: %10.5, aksi görüşte olanlar: %21.6*], "Küreselleşme adı altında dünyaya Hıristiyan değerleri sunulmaya çalışıldığı"(%59.9) [*kararsız kalanlar: %11.7, aksi görüşte olanlar: %28.4*], "Küreselleşme ile beraber devletlerin, özelde Türkiye'nin egemenlik hakları ve bağımsızlığının tehlike altına girdiğini"(%61.1) [*kararsız kalanlar: %7.4, aksi görüşte olanlar: %31.5*], "Küreselleşmenin toplumların milliyetçilik duygularını erozyona uğrattığını"(%72.9) [*kararsız kalanlar: %6.2, aksi görüşte olanlar: %21.0*], "Küreselleşmenin yıkıcı etkilerinden korunmak için en geçerli yolun milli kimliğimizin hayata geçirilmesi ve muhafaza edilmesi olduğunu"(%77.1) [*kararsız kalanlar: %6.2, aksi görüşte olanlar: %16.7*], "Küreselleşmenin Türk toplumunun dini hayatında önemli yozlaşmalara sebep olduğunu"(%68.5) [*kararsız kalanlar: %7.4, aksi görüşte olanlar: %24.1*], "Türkiye'nin Batı tarafından empoze edilen ve arka planında küreselleşme olan politikaları ve uygulamaları bırakması gerektiğini"(%57.4) [*kararsız kalanlar: %18.5, aksi görüşte olanlar: %24.1*], "Türkiye'nin küreselleşme olgusunun yıkıcı etkilerinden korunmak için gerekli ekonomik, sosyal ve siyasi stratejilerini vakit kaybetmeden geliştirmesi ve uygulamaya koymasının lazım geldiğini"(%88.9) [*kararsız kalanlar: %4.3, aksi görüşte olanlar: %6.8*] belirtmektedirler.

Öte yandan yine ilâhiyatçıların önemli bir kesimi; "Küreselleşme olgusunun dışında kalmanın dünya ile entegrasyon açısından önemli bir sıkıntı getirmeyeceği"(%55.6) [*kararsız kalanlar: %11.1, aksi görüşte olanlar: %33.3*], "Küreselleşmenin bireylerin çıkarlarının korunması ve haklarının geliştirilmesine imkan tanımadığı"(%51.2) [*kararsız kalanlar: %17.9, aksi görüşte olanlar: %30.9*], "Küreselleşmenin özgürlüklerin önünü açmadığı"(%77.1) [*kararsız kalanlar: %10.5, aksi görüşte olanlar: %12.4*], "Küreselleşmenin dünyada yaşanan eşitsizliklerin ve haksızlıkların ortadan kalkmasına imkan sağlamadığı"(%76.5) [*kararsız kalanlar: %9.3, aksi görüşte olanlar: %14.2*], "Küreselleşme sayesinde İslam'ın evrensel değerlerinin dünyaya sunulabilme şansının olmadığı"(%56.2) [*kararsız kalanlar: %13.6, aksi görüşte olanlar: %30.3*], "Küreselleşme ile beraber tüm evrensel hukuki değerlerin dünyaya yayılma ihtimalinin bulunmadığı"(%63.5) [*kararsız kalanlar: %13.0, aksi görüşte olanlar: %23.5*], "Küreselleşmenin tabii ve kaçınılmaz bir süreç olmadığı ve dolayısıyla Türk toplumunun buna ayak uydurması gerekmediği"(%45.7) [*kararsız kalanlar: %11.7, aksi görüşte olanlar: %42.6*] fikrini taşımaktadırlar.

Sonuç

İlâhiyatçıların küreselleşmeye bakışını; görev yaptığı üniversite (Varsayım 1), bölge olarak doğum yeri (Varsayım 4), sahip olduğu unvan (Varsayım 5), ve ihtisas alanı (Varsayım 6) etkilemektedir ve bu değişkenlere göre ilâhiyat fakültelerindeki akademisyenlerin küreselleşmeye bakış açısı farklılaşmaktadır. Yaş (Varsayım 2) ve yerleşim birimi olarak doğum yeri (Varsayım 3) değişkenleri ile küreselleşmeye yönelik tutumlar arasında ise anlamlı

bir fark yoktur. Görüldüğü üzere 1., 4., 5. ve 6. varsayımlarımızın doğrulanmış, 2. ve 3. varsayımlarımız doğrulanmamıştır. Üniversiteler içerisinde küreselleşmeye karşı en olumlu tutumları Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mensupları, en olumsuz tutumları da Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi çalışanları sergilemektedirler. Bölge olarak doğum yerine göre küreselleşmeye yönelik en olumlu tutumları Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde doğanlar, en olumsuz tutumları ise Karadeniz Bölgesi'nde doğanlar göstermektedir. Unvana göre küreselleşmeye karşı en olumlu tutumlara öğretim görevlileri, en olumsuz tutumlara da profesörler sahiptirler. İhtisas alanına göre küreselleşmeye yönelik en olumlu tutumlara Arap Dili sahasında görev yapan öğretim elemanları, en olumsuz tutumlara ise Türk Din Musikisi ve Dinler Tarihi branşlarındaki akademisyenler sahiptirler.

Küreselleşmeyle ilgili soru maddelerine verilen cevaplar incelendiğinde, ilâhiyatçıların büyük bir kesiminin küreselleşme aleyhtarı bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Küreselleşmenin çeşitli boyutları ile ilgili hususlarda, ilâhiyatçı akademisyenler küreselleşmenin yapıcı etkilerinden çok, yıkıcı yönleri ile öne çıkan bir süreç olduğu fikrindedir. İlahiyatçıların büyük bir çoğunluğuna göre küreselleşme; bir ideoloji ve kapitalizmin uzantısı olarak Batının kendi medeniyeti ve çıkarları için planlı olarak uyguladığı bir süreçtir. Bu bakımdan küreselleşmeyle beraber Türk toplumunun egemenlik hakları ve bağımsızlığı tehlike altındadır, millî duyguları erozyona uğramaktadır ve dinî hayatında önemli yozlaşmalar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca küreselleşmenin; bireylerin çıkarlarının korunması ve haklarının geliştirilmesine, özgürlüklerin önünün açılmasına, dünyada yaşanan eşitsizliklerin ve haksızlıkların ortadan kalkmasına, İslam'ın evrensel değerlerinin dünyaya sunulmasına zemin hazırlayan bir süreç olduğunu ifade etmek doğru bir yaklaşım tarzı değildir. Dolayısıyla, yukarıda sıralanan hususlara ilâveten ilâhiyatçıların yine büyük bir çoğunluğuna göre(%88.9) küreselleşme olgusunun yıkıcı etkilerinden korunmak için Türkiye'nin gerekli ekonomik, sosyal ve siyasî tedbirleri alması gerekmektedir.